

mgr Ewa Wolak
Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki
w Gdańsku
Wydział Wokalno-Aktorski

Temat pracy doktorskiej:

Richard Wagner – *Wesendonck Lieder* WWV 91
– poetyka brzmienia, harmonia dźwięków oraz wyzwania interpretacyjne
i wokalne w kontekście dwóch różnych praktyk wykonawczych –
z towarzyszeniem fortepianu i orkiestry

Streszczenie pracy doktorskiej

Bogactwo muzyki Richarda Wagnera stanowią przede wszystkim utwory wokально-instrumentalne. Są to monumentalne dzieła operowe i nowatorski dramat muzyczny, w którym Wagner wytycza nowe kierunki w harmonii, instrumentacji, melodyce i ekspresji.

Geniusz Wagnera zgłębiany jest ciągle przez wielu badaczy i muzykologów. Jego wokalna spuścizna kusi wyzwaniem dojrzałych artystów śpiewaków, będąc wspaniałym polem do ukazania piękna „wagnerowskich” głosów, jak również przemyślanych intelektualnie interpretacji. To muzyka bogata w brzmienia i ekspresję podporządkowaną dramaturgii słowa.

W cieniu tych wielkich dzieł dostrzec można formę mniejszą – pieśni. W zachwycie dla dzieł mistrza z Bayreuth to właśnie ta mniejsza forma skupiła moją uwagę jeszcze na początku mojej drogi wokalnej. Nie myliłam się, że będzie to preludium do lepszego poznania dzieł Wagnera.

Te pieśni to dla mnie esencja jego stylu, podana w formie bardzo czytelnej i przejrzystej.

Tak więc moja praca doktorska, która w zamyśle ma być wielopłaszczyznowym opisem zarejestrowanego na płycie CD dzieła artystycznego -pieśni R. Wagnera *Wesendonck- Lieder* WWV 91 w dwóch wersjach, wersji z fortepianem i wersji z orkiestrą, składa się z trzech rozdziałów.

W niniejszej pracy przedstawiam moje osobiste, artystyczne doświadczenia z pracy nad cyklem, a wraz z nimi szereg towarzyszących artystycznych wyzwań.

Pragnę również skupić uwagę czytelnika na rzadkim gatunku głosu, jakim jest alt dramatyczny – głos piękny, o szerokich możliwościach wykonawczych.

W pierwszym rozdziale - 1.1. - opisuję inspiracje do powstania jedyne go cyklu wokaln ego

R. Wagnera oraz przedstawiam własne tłumaczenie wierszy M. Wesendonck - 1.2.

Pisząc o inspiracjach do powstania pieśni skupiam się przede wszystkim na tych faktach z życiorysu R. Wagnera, które według mnie w pośredni lub bezpośredni sposób przyczyniły się do napisania pieśni. I tak podaję powody wyjazdu Wagnera do Zurichu, początki znajomości z niektórymi tamtych miejsc i czasów oraz liczną rzeszą mecenasów sztuki dostrzegających i chętnie wspierających wybitny talent Wagnera. Odkrywając rzeczywisty powód powstania pieśni zagłębi am się w porywy wagnerowskiego serca, które oczarowane i uniesione miłością do swej muzy Matyldy Wesendonck, skłania Wagnera by nie bacząc na szereg trudności i krytykę otulił szatą dźwięku poezję Matyldy i pozwolił zakwitnąć miłości, która do czasów dzisiejszych pozostała w pewnym sensie miłosną tajemnicą muzy i mistrza, a cykl pieśni Wesendonck - Lieder stanowi swoisty pomnik tej miłości.

Z kolei tłumaczenie wierszy M. Wesendonck, które jest moim własnym przekładem, jest przede wszystkim wynikiem mojego zachwytu dla gatunku poezji oraz rezultatem chęci wnikliwego poznania wrażliwości autorki wierszy, która swym talentem, pięknem i inteligencją zdolna była sprawić, by wielki, pewny siebie, a nawet cyniczny Wagner z nostalgią powiedział: „Sie ist und bleibt meine erste und einzige Liebe” – „Ona jest i pozostanie moją pierwszą i jedyną miłością”.

W drugim rozdziale 2.1.- 2.5. - podejmuję próbę formalnego opisu poszczególnych pieśni. Jest to krótka analiza pieśni uwzględniająca odmienne dla poszczególnych wersji (z towarzyszeniem orkiestry i fortepianu) tonacje pieśni, a także metrum, tempo czy dynamikę. Opisując pokrótce charakter poszczególnych pieśni, całość ilustruję licznymi przykładami nutowymi.

W trzecim rozdziale opisuję moje osobiste doświadczenia z pracy nad cyklem, obfitujące w szereg przedstawionych wyzwań wokalnych i wyrazowych towarzyszących przygotowaniu i wykonaniu pieśni. Część ta stanowi główny trzon mojej pracy doktorskiej i składa się z trzech podrozdziałów. W każdym z nich co uważam za niezmiernie cenne mogę w pełni bazować na swoich osobistych, zebranych przez lata doświadczeniach związanych z wykonawstwem pieśni zarówno z orkiestrą, jak i z towarzyszeniem fortepianu oraz zdobytej wiedzy o rzadkim gatunku głosu jakim jest głos altowy, a także na moim doświadczeniu pedagogicznym.

Pierwszy z podrozdziałów 3.1.- nosi tytuł „Wyzwania wokalne i brzmieniowe dla altu dramatycznego”.

W tym podrozdziale opisuję wszelkie walory i piękno dojrzałego głosu altowego ukazując także konieczność cierpliwej i długotrwałej pracy nad właściwym rozwojem tego gatunkiem głosu, dzięki

której może on w całej krasie ukazać swe możliwości i piękno. W swym opisie podaję wiele wskazówek dotyczących prowadzenia i rozwoju głosu altowego od jego rozpoznania przez kształcenie po odpowiedni dobór repertuaru na poszczególnych etapach drogi artystycznej. Tak więc wskazówki te, mam nadzieję służyć mogą nie tylko młodym adeptom sztuki wokalne, ale także koncertującym artystom i pedagogom.

W dalszej części tego podrozdziału uzasadniam dlaczego możliwe jest wykonanie przez dojrzały głos altowy pieśni *Wesendonck – Lieder* w dwóch różnych skrajnych tonacjach. Skupiam się tutaj przede wszystkim na wyzwaniach brzmieniowych i kolorystyce dźwięku. To szczególnie ważne zagadnienia gdyż mamy do czynienia z muzyką Wagnera, muzyką, której nowatorskie brzmienie oparte na gęstej fakturze o wielowarstwowej harmonii zachwyca swoim bogactwem i pięknem. To charakterystyczne masywne brzmienie wymaga jednak od śpiewaka określonych uwarunkowań głosowy poczynając od nośnego, dźwięcznego głosu mogącego bez trudu zmierzyć się z wagnerowską orkiestracją, przez dużą rozpiętość skali głosu, a kończąc choćby na kondycji wokalne czy bardzo ważnej w wykonawstwie wielogodzinnych dzieł Wagnera kondycji fizycznej.

Brzmienie to właśnie ten element, który w sposób szczególny odróżnia dwie opisywane przeze mnie wersje pieśni. Wersję z fortepianem, intymną delikatną i tą z orkiestrą, bardziej nasyconą w swych barwach i wyrazie.

W kolejnym, drugim podrozdziale 3.2. - skupiam moją uwagę na wyzwaniach interpretacyjnych i technicznych. Złączenie tej problematyki w jednym punkcie nie jest absolutnie przypadkiem, lecz chęcią ukazania głębokiej wzajemnej zależności tych dwóch pojęć.

Wiadomym jest fakt, iż ukończony zapis muzyczny utworu pozostawia miejsce na wrażliwość i kunszt artysty, znajdujące swój oddźwięk w różnorodnych, odmiennych dla poszczególnych wykonawców interpretacjach dzieła. Interpretacja utworu zależy między innymi od talentu artysty, jego wiedzy, intelektu, wrażliwości a ponad wszystko od głębokiego wczytania się w zamysł kompozytora. Jednak aby to wszystko mogło zaistnieć konieczny jest jeden podstawowy warunek – dobre przygotowanie techniczne wykonawcy. Bez tego przygotowania, każda interpretacja napotka na tzw. opór materii co w rezultacie zaszkodzi dziełu, a przede wszystkim śpiewakowi.

Trzeci, ostatni podrozdział 3.3. traktuje o wyzwaniach wokalnych związanych, w opisywanym przypadku z rodzajem partii towarzyszącej (instrumentalnej).

Podjęcie wykonania opisywanych pieśni w dwóch różnych wersjach, z fortepianem i orkiestrą, oznaczało w moim przypadku wykonanie tych pieśni w dwóch różnych tonacjach, altowej i wyższej o tercję „sopranowej”. Przy czym wersja w pełni oryginalna, wagnerowska to ta z towarzyszeniem fortepianu. Opracowanie na dużą orkiestrę i głos solo jest z jednym wyjątkiem

(pieśń „Träume”) owocem pracy F.Mottla, ucznia i przyjaciela R.Wagnera. Wykonanie pieśni Wagnera w dwóch różnych tonacjach, poszukiwanie właściwych barw i różnic w napięciach frazy i

interpretacji było ogromną artystyczną przyjemnością i zaowocowało zdobyciem wielu nowych wokalnych doświadczeń.

W sposób naturalny pojawiła się także retoryczna refleksja, jaką orkiestrację dla poszczególnych pieśni zastosowałby sam Wagner.

Pracę zamyka zakończenie oraz bogata bibliografia.

W mojej pracy doktorskiej - opisie dzieła artystycznego realizuję zakładaną tezę o poetyce brzmienia, harmonii dźwięków oraz wielości wyzwań zawartych w cyklu pieśni *Wesendonck Lieder* Richarda Wagnera w kontekście dwóch różnych praktyk wykonawczych.

Mam również nadzieję, że podjęty przeze mnie temat będzie zachętą do lepszego poznania twórczości R. Wagnera, a także przyczyni się do ukazania wyjątkowego piękna i pełnych możliwości wykonawczych dojrzałego głosu altowego.